

Asia: VN/13996/2026

HE-luonnos laeiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta sekä kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Pohjois-Lapin alueyhteistyön kuntayhtymän lausunto hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle laeiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta sekä kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esityksessä ehdotettu kuntien peruspalvelujen valtionosuuden 93 miljoonan euron vähennys sekä 75 miljoonan euron pysyvän vähennyksen jatkaminen heikentävät kuntien taloudellista kantokykyä tilanteessa, jossa kuntien kustannuspaineet ovat kasvaneet merkittävästi. Pohjois-Lapin alueyhteistyön kuntayhtymä suhtautuu kriittisesti esitykseen, jossa kuntien valtionosuuksia vähennetään pysyvästi ilman vastaavia kuntien tehtävien tai velvoitteiden vähennyksiä. Esitetyt muutokset lisäävät kuntien taloudellista sopeutuspainetta tilanteessa, jossa toimintaympäristö on muuttunut aiempaa vaativammaksi.

Kuntien taloudellista liikkumavaraa heikentävät valtionosuusleikkausten lisäksi muun muassa TE-uudistuksen aiheuttamat lisäkustannukset, kasvava rahoitusvastuu työttömyysturvasta, toimeentulotukimenojen kasvu, järjestöavustusten leikkaukset sekä hankintalainsäädännön vaikutukset. Lisäksi hyvinvointialueuudistuksen jälkeen kunnille on edelleen jäänyt merkittäviä hyvinvoinnin, elinvoiman, sivistyksen ja ennaltaehkäisevän työn tehtäviä, joiden hoitamiseen liittyy huomattavia kustannuksia. Myös hallituksen esityksessä todetaan kuntatalouden tilanteen pysyvän lähivuosina haastavana mm. toimintamenojen kasvun ja korkean investointitason myötä.

Pohjois-Lapin kuntien erityisolosuhteet on huomioitava paremmin

Pohjois-Lapin alueyhteistyön kuntayhtymän kolmesta jäsenkunnasta Inari ja Sodankylä ovat pinta-alaltaan Suomen suurimpia, Utsjoen ollessa myös kärkipäässä. Edellä mainittujen valtakunnallisten toimintaympäristön haasteiden lisäksi, Pohjois-Lapin kuntien toimintaedellytyksiin vaikuttavat harva asutus, pitkät etäisyydet, vaativat sääolosuhteet ja pieni väestöpohja. Vaikka nyt esitetyssä

sopeutustoimessa indeksikorotuksen rajoittamisesta aiheutuva vähennys toteutetaan yhtä suurena asukasta kohden kaikissa kunnissa, eivät vaikutukset kuntien palvelujen järjestämisedellytyksiin ole tosiasiallisesti samanlaiset.

Lakisääteisten palvelujen järjestäminen laajalla maantieteellisellä alueella aiheuttaa kunnalle rakenteellisesti korkeampia kustannuksia kuin tiheämmin asutuilla alueilla – harvaan asutuissa kunnissa palveluverkkoa ei voida mitoittaa samalla tavoin. Palveluiden järjestäminen näin ollen edellyttää kunnalta huomattavasti suurempia panostuksia kuin monissa väestöltään vastaavankokoisissa, mutta pinta-alaltaan pienemmissä kunnissa. Lisäksi Pohjois-Lappi on saamelaiden kotiseutualuetta ja kuntien on turvattava näillä alueilla palvelujen saatavuus sekä suomen että saamen kielillä. Esityksessä myös todetaan, että erityisesti alle 5 000 asukkaan kunnissa veroprosentin laskennallinen korotuspaine on suurempi kuin isommissa kaupungeissa, mikä osoittaa vaikutusten kohdistuvan raskaammin pieniin kuntiin, kuten Utsjoen kaltaiseen erittäin harvaan asuttuun reilun 1 000 asukkaan pitkien välimatkojen kuntaan.

Harvaan asutuissa ja pinta-alaltaan laajoissa kunnissa kuljetukset, kiinteistöjen ylläpito sekä palvelujen järjestäminen pienelle väestöpohjalle edellyttävät resursseja, joita ei voida merkittävästi vähentää ilman heikentäviä vaikutuksia kuntalaisten palveluihin ja alueelliseen yhdenvertaisuuteen.

Valtionosuuksien merkitys harvaan asutuille kunnille on keskeinen

Valtionosuusjärjestelmän tarkoituksena on tasata kuntien erilaisista olosuhteista aiheutuvia kustannus- ja palvelutarve-eroja sekä turvata perusoikeuksien toteutuminen koko maassa. Esityksessä ehdotetut vähennykset kohdistuvat kuitenkin merkittävästi juuri niihin kuntiin, joiden rahoituspohja perustuu suurelta osin valtionosuusjärjestelmän tasaavaan vaikutukseen.

On varmistettava, ettei esitetyillä vähennyksillä toimita valtionosuusjärjestelmän tavoitteen kanssa ristiriidassa ja lisätä alueellista eriarvoisuutta. Pohjoisen harvaan asuttujen, väestöpohjaltaan pienten ja pinta-alaltaan laajojen kuntien mahdollisuudet järjestää lakisääteiset palvelut, ylläpitää elinvoimaa sekä turvata kuntalaisten yhdenvertaiset palvelut eivät saa vaarantua.

Vaikutusarviointeja on tehtävä Pohjois-Lapin kuntien erityisolosuhteiden näkökulmasta

Kuntayhtymä katsoo, ettei esityksen vaikutuksia ole arvioitu riittävällä tarkkuudella Pohjois-Lapin kuntien erityisolosuhteiden näkökulmasta. Kuntien toimintaedellytyksiä arvioitaessa on huomioitava erityisesti ne kunnat, joiden mahdollisuudet sopeuttaa toimintaansa ovat rakenteellisista syistä rajalliset. Vaikutukset eivät kohdistu tosiasiallisesti samalla tavalla kaikkiin kuntiin, vaikka vähennykset toteutettaisiin asukaskohtaisesti yhtäläisin perustein. Ennen pysyvien valtionosuusleikkausten voimaantuloa tulee tehdä kattava arvio niiden vaikutuksista harvaan asuttujen, väestöpohjaltaan pienten ja pinta-alaltaan laajojen kuntien lakisääteisten palvelujen järjestämiseen ja kuntalaisten yhdenvertaisuuteen.

Pohjois-Lapin alueyhteistyön kuntayhtymä esittää, että kyseisten erityisolosuhteiden näkökulmasta Pohjois-Lapin kunnille tulee osoittaa kompensoivia ratkaisuja tai arvioida mahdollisuutta keventää kuntien tehtäviä ja velvoitteita yhdenvertaisen kohtelun varmistamiseksi.

Pohjois-Lapin Alueyhteistyön kuntayhtymä

www.pohjois-lappi.fi

Jäämerentie 1 | 99600 Sodankylä

**Pohjois-Lapin
alueyhteistyön
kuntayhtymä**

Federation of Northern Lapland
municipalities

Säteri Vilma

Pohjois-Lapin alueyhteistyön kuntayhtymä